

ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ БІЛІНГВАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF BILINGUAL EDUCATION IN UKRAINE AND IN THE WORLD

У статті розглянуто сутність поняття білінгвізму, наявні моделі двомовної освіти, проаналізовано ефективність двомовної освіти в Україні та світі, її переваги й недоліки. Звичайно, цей інтерес проявляється переважно в тих регіонах, де населення говорить більше ніж однією мовою. Це явище широко поширене у світі й має місце в регіонах, де проживає більше ніж одна етнічна група, або в регіонах, розташованих на кордоні з іншою державою. Як правило, країни мають одну офіційну мову. Але це не рідкість, коли держава має дві чи більше офіційних мов. В Україні науковці почали цікавитися проблемою білінгвізму та концепціями двомовного виховання в 90-х роках минулого століття. Це зумовлено появою нових соціально-економічних реалій, прагненням задовольнити сучасні вимоги навчального процесу, а також спробою інтегруватися в європейський освітній простір. Дослідники ознайомилися із зарубіжним досвідом і почали вивчати можливість його застосування в рідній освіті.

Двомовна освіта дає студентам змогу розвивати свою першу мову паралельно з другою або глобальною мовою, наприклад, англійською мовою.

Є також докази того, що існують потенційні вигоди від білінгвізму для окремих осіб, шкіл і суспільства, а саме:

- підвищення розумова гнучкості;
- удосконалення міжкультурних навичок;
- розширення можливостей для глобального обміну й торгівлі;
- можливість повноцінного вивчення іноземної мови вдома, в її культурному середовищі;
- можливість відчувати себе комфортно в інших країнах завдяки гарному знанню іноземної мови;
- навчання двома або більше мовами не тільки полегшує їх вивчення, а й сприяє формуванню навичок спілкування, мобільності та гнучкості.

Ключові слова: білінгвізм, білінгвальна освіта, модель білінгвального навчання, потенційні переваги двомовності, збалансований білінгвізм.

The essence of the concept of bilingualism is considered, the existing models of bilingual education are considered, the effectiveness of bilingual education in Ukraine and in the world, its advantages and disadvantages are analyzed. The problem of education and education of bilingual children is increasingly attracting the attention of academics and linguists, not to mention the specialists working in the field of education, and the parents themselves. Of course, this interest is manifested predominantly in those regions where the population speaks more than one language. This phenomenon is widespread in the world and occurs in regions where more than one ethnic group lives, or in regions located on the border with a foreign-speaking state. As a rule, countries have one official language. It's not uncommon situation that state has two or more official languages. In Ukraine, scientists began to be interested in the problem of bilingualism and the concepts of bilingual education in the 90s of the last century. This was due to the emergence of new socio-economic realities, the desire to meet the modern requirements of the educational process, as well as the attempt to integrate into the European educational space. The researchers got acquainted with foreign experience and began to study the possibilities of its application in native education. Bilingual education allows students to develop their first language in parallel with the second or global language, for example, in English.

There is also evidence that there are potential benefits to bilingualism for individuals, schools and society, for example:

- increased mental flexibility;
- improvement of intercultural skills;
- expansion of opportunities for global exchange and trade;
- the possibility of full-fledged study of a foreign language at home, in its cultural environment;
- possibility to feel comfortable in other countries thanks to good command of a foreign language;
- learning in two or more languages not only facilitates their study, but also promotes communication skills, mobility and flexibility.

Key words: bilingualism, bilingual education, model of bilingual education, potential benefits of bilingualism, balanced bilingualism.

УДК 81'246.3:37.02

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-1-23>

Курінний О.В.,

викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету

Черкасова Т.А.,

старший викладач
кафедри іноземних мов
Сумського національного
аграрного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Проблема виховання й освіти білінгвальних дітей усе більше привертає увагу науковців і лінгвістів, не кажучи вже про спеціалістів, які працюють у сфері освіти, та безпосередньо самих батьків. Звичайно цей інтерес проявляється переважно в тих регіонах, де населення спілкується більше ніж однією мовою. Це явище дуже поширене в світі й має місце в тих регіонах, де проживає більше ніж одна етнічна група, або в регіонах, розташованих на кордоні з іншомовною державою. Як правило, країни мають одну державну мову. Але не рідкістю є ситуація з двома чи навіть більшою кількістю державних мов. Наприклад, у Швейцарії існує 4 державні мови: німецька, французька,

італійська та ретороманська. У контексті освіти дітей у таких умовах можуть виникати ситуації, коли в родині використовується одна мова, а в навчальному закладі – інша. Подібна ситуація притаманна також і Україні. Державною мовою є, безперечно, українська. Але в регіонах, що межують з іншими країнами, на сході – з Росією, на заході – з Польщею, Угорщиною, виникає ситуація, коли в повсякденному житті використовується дві мови; або одна мова може використовуватися під час навчання, а інша – у побуті; одна мова використовується під час спілкування в офіційних установах з офіційними особами, а інша – під час спілкування з дітьми. Виникає питання: як саме освіта (дошкільна, середня, вища) має реагувати

на таку ситуацію? Чи варто ігнорувати той факт, що діти використовують у побуті й навчанні різні мови? Можливо, є сенс пошуку певних переваг цього процесу? Тому виникає зацікавленість у білінгвальної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Білінгвальна освіта в школах Європи є предметом вивчення зарубіжних дослідників: М. Байрам (Michael Byram), К. Бейкер (Colin Baker), Х.Б. Бердсмор (Hugo Baetens Beardsmore), К. Гаррусте (Christelle Garrouste), Д. Ельснер (Daniela Elsner), Дж. Леман (Johan Leman), Г. Мейер (Gabriela Meier), Р. Пірі (Ritta Piri), Т. Тінслі (Teresa Tinsley), Дж. Трім (John Trim), Ф. Худ (Philip Hood) та ін. Зокрема, Х.Б. Бердсмор приділяє увагу європейській моделі двомовної освіти, навчальним і позакласним факторам у багатомовній освіті, проектуванню двомовної освіти. Особливими досягненнями Майкла Байрама вважається розроблення п'ятирівневої моделі міжкультурної компетенції учнів Його модель міжкультурної комунікативної компетентності (ICC) нині широко використовується в предметній дидактиці [9, с. 73].

Теоретичними основами білінгвальної освіти займалися такі вчені: Є.М. Верещагін, М.М. Михайлов, В. Маккей, М.М. Певзнер, І. Турман, А.Г. Ширін.

Зокрема, Є.М. Верещагін досліджував теоретичні проблеми лінгвістичного розуміння центральної лінгвістичної проблеми співвідношення мови та культури. Учений під час вивчення лінгвокраїнознавчої теорії слова, крім вивчення лексичного фону та мови як хранителя духовних цінностей національної культури, також порушує питання долучення людини, що вивчає іноземну мову до іноземної культури [4, с. 80].

В Україні проблемою білінгвізму й концепцій білінгвальної освіти вчені почали цікавитися з 90-х років минулого століття. Це зумовлено появою нових соціально-економічних реалій, прагненням відповідати сучасним вимогам процесу освіти, а також намаганням інтегруватися до європейського освітнього простору. Дослідники ознайомилися із зарубіжним досвідом і почали вивчати можливості його застосування у вітчизняній освіті.

Серед українських науковців питаннями іншомовної та білінгвальної освіти в країнах-членах Ради Європи займаються Т.В. Боднарчук, М.І. Тадєєва, Я.В. Поченюк, А.В. Штифурак та інші. Т.В. Боднарчук досліджує проблеми білінгвальної освіти в Україні й за кордоном, формування штучного білінгва. М.І. Тадєєва вивчає розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах Європи.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. І хоча теоретичні засади білінгвальної освіти цілком висвітлені, практичні шляхи її запровадження в системі освіти вважаються мало розкритою темою. Те саме стосується й вивчення та використання її переваг.

Мета статті – визначення ефективності білінгвального навчання в умовах вітчизняної освіти й розгляд переваг і недоліків білінгвальної (двомовної) освіти в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу. Білінгвізм (двомовність, лат. *bi* – 'два' + *lingua* 'мова') – це практика змінного користування двома мовами; володіння двома мовами й уміння за їх допомогою здійснювати успішну комунікацію (навіть за мінімального володіння мовами); однаково досконале володіння обома мовами, вміння рівною мірою використовувати їх залежно від умов спілкування.

Людей, які володіють двома мовами, називають білінгвами, трьома – полілінгвами, більше ніж трьома – поліглоти. Оскільки мова є функцією соціальних груп, то бути білінгвом означає належати водночас до двох різних соціальних груп [8, с. 33].

Ідея виховання двомовних дітей у наш час є водночас і привабливою, і можливою для все більшої кількості родин, а виховання зі знанням більше ніж однієї мови, безумовно, має свої беззаперечні переваги в сьогоденному глобальному світі. Проте білінгвізм є насправді не тим явищем, що відбувається легко й без ускладнень. Успішне виховання дітей у білінгвальному середовищі потребує ретельного планування та серйозного підходу.

Причини виховання дітей у середовищі двох або більше мов є дуже різноманітними, як і самі сім'ї. Навіть саме поняття «білінгвізм» має різні тлумачення для різних сімей. Для деяких з них це просто можливість розуміння двох мов, але говоріння лише однією. Для інших – це високі вимоги до вільного та грамотного спілкування обома мовами в усіх видах мовленнєвої діяльності. Незалежно від цілей, які потрібно досягнути для розвитку двомовності в кожній родині, успіх, як виявляється, залежить від того, який «мовний план» розроблено заздалегідь. Досвід показує, що ті сім'ї, які потребують певного часу для усвідомлення й розуміння того, як їхні діти будуть розвиватися в білінгвальному оточенні, та які беруть на себе необхідні зобов'язання, як правило, досягають більших успіхів у вихованні білінгвальних дітей.

Якщо ви розглядаєте можливість виховання своїх дітей у двомовному середовищі, гарною ідеєю буде усвідомити ваше власне визначення білінгвізму. Знання мови може бути оцінено зважаючи на такі види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання й письмо. Людина може говорити тільки однією мовою, але сприймати на слух дві мови. Хтось може слухати й говорити двома мовами, але читати й писати лише однією.

Термін збалансованого білінгвізму, який уперше застосований У. Ламбертом [13, с. 21], використовується для визначення осіб, що однаково вільно

володіють обома мовами, тоді як термін «семілінгвізм», який уперше застосований Хенсгардом, використовується для тих, хто має певний дефіцит в обох мовах порівняно з монолінгвізмом. Цей дефіцит може виражатися в недостатньому словарному запасі, неправильному вживанні граматичних структур, утрудненні мислення або вираженні емоцій однією з мов тощо. Мало хто є по-справжньому збалансованим білінгвом з використанням обох мов у будь-яких ситуаціях. Одна з мов зазвичай є домінуючою. Це панування може бути різним для аудіювання та розмовної мови або для читання й письма, як правило, змінюється з плином часу.

У будь-якому разі буде корисним з'ясувати для себе, який тип білінгвізму є важливим і необхідним для вашої родини, вашої спільноти й культури, щоб спланувати стратегію виховання дітей із можливістю використання більше ніж однієї мови.

Більшість людей здатні вивчити другу мову в будь-який час протягом життя. І хоча критичного віку для білінгвального розвитку не існує, діти до настання підліткового віку здатні розвивати більш природну вимову.

Учені по-різному можуть класифікувати двомовленість. Є.М. Верещагін розрізняє двомовленість за соціологічним, психологічним і лінгвістичними критеріями [5, с. 66]. Щерба висуває термін «чиста двомовленість» для незалежного існування двох мов у спілкуванні.

Дослідники Ламберт і Роніат [13, с. 55; 14, с. 148; 15, с. 91] визначають два типи двомовності дитячого віку. Ж. Роніат був першим, хто охарактеризував перший тип [15, с. 91]. Перший тип – це одночасне або паралельне вивчення двох мов, на який зазвичай мають вплив чотири основні фактори:

- Здатність батьків розмовляти однією або декількома мовами. Деякі батьки говорять лише однією, рідною, мовою, але не володіють мовою школи й, можливо, спільноти.
- Фактичне користування мовою для спілкування з дитиною. Батьки можуть володіти однією, двома або навіть більшою кількістю мов, але з дитиною спілкуватися лише певною мовою.
- Мова або мови, якими користуються інші члени родини для спілкування з дитиною. Це може бути мова спілкування між братами і сестрами, між дітьми та бабусями й дідусями.
- Останній фактор – це мова, якою спілкується дитина в суспільстві.

Другий тип білінгвізму називається послідовним. Він має місце, коли дитина вже знає одну мову, перш ніж вивчати іншу. Це відбувається в дитячому садку або трохи пізніше (у віці трьох років, як правило, відокремлюється синхронне та послідовне вивчення мови). Деякі діти й дорослі зазвичай учать другу мову в школах чи на мовних курсах.

Коли діти навчаються двома мовами одночасно, батьки мають виробити мовні стратегії, які окреслюють кордони між мовами. Наприклад:

- Один із батьків – одна мова. Кожен член сім'ї постійно говорить однією мовою, а інший говорить іншою (як правило, рідною мовою дитини й, можливо, спільною мовою один із одним).
- Обоє батьків розмовляють однією мовою в родині, а друга мова використовується в навчальному процесі в школі.
- Одна мова використовується в побуті та школі, а друга – в спільноті.
- Обоє батьків спілкуються з дитиною двома мовами, але відокремлюють їх залежно від мовленнєвої ситуації або говорять різними мовами через день.

Послідовність є ключовою на початковому етапі вивчення мови. Якщо змішувати мови в одній розмові, маленькі діти відчуватимуть труднощі поділу лексики і граматики. Дитина може вивчити «змішану» мову як гібридну.

Батьки також мають розуміти, як дотримувати баланс між мовами. Якщо дитина навчається в школі однією мовою протягом дня й лише на короткий час чує іншу мову вдома, то швидше за все мова школи буде даватися їй легше, ніж мова, якою спілкуються вдома. Батькам варто планувати додатковий час для спілкування рідною мовою в різних ситуаціях і з різними носіями. Багатий мовний досвід у спілкуванні обома мовами має вагомий значення для гарного білінгвального розвитку.

Якість взаємодії в мовних питаннях також дуже важлива. Мова не повинна бути занадто складною, а батькам доцільно намагатися розширювати мовну компетенцію їхньої дитини, а також підтримувати і схвалювати її. Батьки мають бути гарними слухачами й відмінними співрозмовниками, демонструючи багатий словниковий запас і різноманітні розмовні моделі. Важливим є також двомовне забезпечення книгами, музикою й навіть відео.

Батьки мають брати до уваги також індивідуальні особливості своїх дітей. Кожна дитина вивчає мову з різною швидкістю. Це пов'язано з безліччю факторів, а саме:

- Стійкістю й мобільністю. Родина, що протягом тривалого часу перебуває в іншомовній спільноті, збільшує шанси своєї дитини на вивчення цієї мови.
- Взаємини в родині впливають на білінгвальний розвиток дитини. Наприклад, якщо батько говорить іншою мовою, ніж мати, але часто не буває вдома, дитина не вивчить його мову так швидко, як мову матері.
- Ставлення до кожної мови з боку батьків або інших членів родини, а також школи, спільноти й особливо дитини впливає на розвиток однієї або обох мов. До кожної з мов варто ставитися з

повагою та гідністю в усіх аспектах життя дитини. Усі діти мають потребу й бажання спілкуватися в тому випадку, коли мовний досвід є позитивним і значущим.

Володіння двома або більшою кількістю мов надає дітям безліч переваг у житті. Двомовні діти мають перевагу знання двох культур, вони здатні спілкуватися з більшою кількістю людей і мають можливі економічні переваги в майбутньому. Проведені дослідження демонструють навіть переваги мислення в білінгвів. Але, вирішивши виховувати білінгвальних дітей, потрібно ретельно все продумати, оскільки це впливатиме на них протягом решти їхнього життя. Батькам під час планування двомовного виховання варто зосередитися на питаннях самоствердження особистості й самооцінки їхньої дитини, можливості навчання, а також узяти до уваги соціальні фактори. Виховати дитину білінгвом – це особливий і дуже цінний подарунок, запропонований батьками своїм дітям, але він має бути добре спланованим і презентованим з обережністю для подальшого використання й оцінювання в майбутньому.

Білінгвальне навчання являє собою один із найбільш ефективних методів виховання та освіти. У таких країнах, як США, Канада, Швейцарія, існують громади, що використовують більше ніж одну мову, як результат, у системі освіти має місце дво-, а інколи й тримовне навчання. Розглянемо ці приклади детальніше.

Розробленням цього питання в мовознавстві США займалися У.Д. Уїтні, В. Лабов і Д. Хаймс. Тут білінгвальне навчання дуже поширене у великій кількості варіантів. Справа в тому, що англійська мова, як це не дивно, не є рідною для понад 8 млн. американців. У загальноосвітніх школах навчається близько 6 млн. таких дітей. Третина з них говорить іспанською мовою. На двомовному навчанні наполягають передусім вихідці з Латинської Америки й іммігранти з Азії.

В іншій країні, в Канаді, білінгвізм, тобто навчання двома офіційними мовами, англійською та французькою, навіть гарантоване Конституцією. Понад дві третини дітей «нових мігрантів» не володіють жодною офіційною мовою, тому для них організовується спеціальне навчання англійською і французькою мовами. Оттава надає фінансову підтримку провінційній владі для забезпечення відповідного навчання. Як результат, із кінця 1980-х років таке навчання стало популярним по всій країні.

У Канаді широко застосовується метод раннього тотального занурення. Він практикується у двох варіантах. Перший варіант (варіант збагачення) використовується англомовним населенням під час вивчення французької мови. У цьому випадку навчання проходить інтенсивно з використанням французької мови як мови викладання.

Другий варіант (варіант переходу) полягає в тому, що діти національних меншин поступово залучаються до французької та англійської мов. Але тут виникають певні специфічні проблеми. Так, влада французького Квебеку стурбована тим, що нові іммігранти надають перевагу англійській, а не французькій мові. У зв'язку з цим на території Квебеку ініціюється обов'язкове вивчення французької мови. Отже, можна зробити висновок, що Канада є ідеальним прикладом співіснування двох державних мов в межах однієї країни. Значущим є й той факт, що держава піклується про те, щоб її громадяни володіли обома державними мовами, запроваджуючи білінгвальне навчання.

У Європі (У. Вайнрайх, М. Сігуан, У. Маккі, М. Певзнер, А. Ширін та інші) білінгвальне навчання вважається важливим інструментом міжкультурного діалогу і протистояння національній нетерпимості.

Особливістю вивчення іноземних мов у школах Європи є те, що учні зобов'язані вивчити рідну мову, одну з робочих мов Європейського Союзу, а також одну з державних мов країн Європейської Співдружності.

У країнах Європи існують також так звані малі національні групи, або меншини. Учні з таких малих субкультур часто або зовсім не володіють, або погано володіють нерідною мовою. Така ситуація має місце в Німеччині, Швейцарії та Фінляндії. Загалом у Європі в сім'ях малих національних меншин мовою домінуючої нації спілкуються лише 6–10% школярів. Оволодіння мовами домінуючих етнокультурних груп істотно полегшує корінним і некорінним меншинам засвоєння навчального матеріалу, спілкування з представниками іншої культури.

Білінгвальне навчання вважається також важливою гарантією розвитку малих національних автохтонних груп. В Іспанії, наприклад, таке навчання розглядається не лише як прояв лінгвістичної самостійності басків і каталонців у культурній та освітній сферах, а також як важлива основа їхньої автономії. Держава гарантує право навчання як каталонською мовою, так і мовою басків. Закони Каталонії та Баскії передбачають оволодіння учнями обома мовами (корінною й іспанською). Від викладачів вимагають знання корінних та іспанської мов.

У Франції проблемою білінгвізму займався французький лінгвіст А. Мейє. Із середини 70-х років минулого століття в початкових школах Франції законом передбачається викладання регіональних мов: корсиканської, ельзаської, бретонської, фламандської, каталонської, італійської й баскської. Спочатку регіональна мова є мовою навчання, а «друга мова» (канакська або французька) викладається як предмет. Друга мова вводиться після повного оволодіння рідною мовою (з 2 або 3 класу) і поступово перетворюється в мову

навчання, а рідна мова надалі викладається як предмет.

Уельс (Великобританія) є одним із найкращих прикладів піклування про освітні потреби корінних меншин шляхом упровадження білінгвального навчання. Актом 1967 року в Уельсі валлійську й англійську мови зрівняно в правах. До початку 1980-х років кількість жителів, що розмовляють валлійською, становила близько 20% населення Уельсу (500 тис.). Спостерігається постійне зростання кількості учнів, які вивчають шкільну програму валлійською мовою, збільшується також перелік базових дисциплін середньої освіти, що викладаються корінною мовою Уельсу, створюються спеціальні навчальні центри з вивчення цієї мови. Як результат, простежується постійне зростання кількості дітей до п'яти років, що розмовляють валлійською мовою

В Андоррі в результаті зростання чисельності населення андорці, каталонська мова для яких є рідною й офіційною, перестали бути абсолютною більшістю. Учні відвідують французькі, іспанські та каталонські школи. Поряд із викладанням іспанською та французькою мовами обов'язковим є вивчення каталонської мови й культури.

В Африці спостерігаємо таку ситуацію: в колишніх європейських колоніях проводиться навчання як рідною мовою, так і мовою країни, що раніше володіла цією колонією. Навчання місцевими мовами сприяє залученню до корінної культури. Навчання мовою метрополії сприяє залученню до західних і світових культурних цінностей, являє собою суттєвий засіб національної консолідації.

У Японії для іноземних студентів в інтернаціональних класах передбачено білінгвальне навчання. У деяких таких класах у префектурі Канагава на початку 90-х років минулого століття використовувалися білінгвальні підручники з японською та рідною мовами для підтримки мови й культури іноземців.

Проводячи аналіз системи середньої та вищої освіти в Україні, варто зазначити, що білінгвальній системі, на жаль, не приділяється належної уваги. Серед причин цього явища є недостатня обізнаність, нерозуміння цілей, що ставить перед собою білінгвальна система, тощо. Якщо ж вона й реалізується в деяких випадках, то це відбувається скоріш інтуїтивно, ніж сплановано й із запровадженням теоретичних основ методу.

Варто звернути увагу на те, що білінгвальне навчання можна запроваджувати не лише для офіційної мови та мови спілкування (наприклад, української та російської мов), а й для вивчення іноземної мови (наприклад, англійської).

У цьому контексті білінгвальне навчання набуває численних переваг. Доречніше було б уживати більш вузьке тлумачення білінгвального навчання й говорити про білінгвальний метод вивчення іно-

земної мови. Цей метод з'явився в результаті критики аудіовізуального методу вивчення іноземної мови. Він сприяє вивченню як рідної, так й іноземної мов. У сучасному світі існує багато моделей білінгвального навчання, що різняться між собою ступенем включення першої або другої мови.

Однотимчасне використання двох мов є характерним для дублювальної моделі [7, с. 2]. Одна лексична одиниця може бути представлена рідною та іноземною мовами. Ця модель застосовується на початковому етапі вивчення іноземної мови. Далі може використовуватися додаткова модель. Характерним для неї є використання додаткової інформації, яка розширює зміст, що вивчений рідною мовою. Ця додаткова інформація може подаватися у вигляді монологічної доповіді вчителя або роздрукованого тексту, аудіо чи відеофайлу.

Існує також паритетна модель [7, с. 2]. Вона являє собою паритет, тобто рівноцінне вживання як рідної, так й іноземної мови. На етапі вивчення нового матеріалу може вживатися як іноземна, так і рідна мова. Але від учнів вимагається досить високий рівень оволодіння іноземною мовою.

Наступним етапом є модель, що витісняє [7, с. 3]. Тут домінуюча роль відводиться саме іноземній мові. Саме її вчитель та учні використовують під час розкриття змісту нового матеріалу. Зрозуміло, що ця модель вимагає вже глибокого опанування іноземною мовою та високої мовної компетенції учнів. Вони мають володіти іноземною мовою на такому рівні, що дає змогу заглиблюватися в зміст нового матеріалу.

Зупинимось на перевагах двомовної освіти.

Двомовна освіта дає учням змогу розвивати першу мову паралельно з другою або глобальною мовою, наприклад, англійською.

Мають місце також докази [11, с. 44], які свідчать про те, що існують потенційні вигоди від двомовності для особи, школи та суспільства, наприклад:

- підвищена розумова гнучкість;
- поліпшення міжкультурних навичок;
- розширення можливостей для глобального обміну й торгівлі;
- можливість повноцінного вивчення іноземної мови на батьківщині, у своєму культурному середовищі;
- можливість комфортно відчувати себе в інших країнах завдяки гарному володінню іноземною мовою;
- навчання двома й більше мовами не лише полегшує їх вивчення, а й сприяє розвитку комунікативних навичок, мобільності та гнучкості.

Які виклики існують для двомовного виховання? Назвемо такі:

- люди можуть відчувати стурбованість інноваціями, такими як двомовне навчання, і

хвилюватися, чи всі учні матимуть достатнє володіння другою мовою;

- кожен контекст відрізняється один від одного, отже, іноді буває важко вирішити:

- буде двомовна освіта в усій школі чи лише у двомовному потоці;

- у якому віці варто починати двомовне навчання, оскільки існують плюси й мінуси раннього та пізнього початку двомовної освіти.

Двомовна освіта – це складне завдання, що вимагає ретельного керівництва, а саме:

- дослідження двомовної освіти;
- розроблення відповідної моделі та політики;
- планування й управління змінами;
- роботи із зацікавленими сторонами;
- забезпечення різномовними навчальними матеріалами;

- пошуку, навчання й утримання вчителів;

- моніторингу та оцінювання.

Недоліки білінгвальної освіти:

- під виглядом білінгвальної освіти відбувається відлучення дітей від рідних для них культурних цінностей і прищеплення цінностей народу, мову якого вони вивчають;

- недостатня кількість кваліфікованих викладачів, що призводить до ситуації, коли дитина й іноземну мову знає не досконало, і свою рідну значно гірше за дітей зі звичайних шкіл;

- білінгвальне навчання – це дуже дорогий вид навчання, що потребує великої кількості коштів для утримання викладачів обох чи декількох мов.

Білінгвальне навчання є потужним засобом підготовки майбутніх спеціалістів у будь-якій галузі. За допомогою цього методу учні не лише отримують професійні знання, а й розширюють свій світогляд. Завдяки білінгвальному навчанню студенти більш вільно й упевнено почуваються на ринку праці.

Висновки. Незважаючи на те що білінгвальна освіта має певні недоліки, можемо резюмувати, що переваг вона має більше. Про це свідчать дослідження психологів [9, с. 345], які стверджують, що білінгви мають кращі розумові здібності, вони більш винахідливі, мають креативне мислення, кращу пам'ять, ніж монолінгви, та гнучкий розум. Для них є характерним раціональне мислення, вони краще вивчають іноземні мови, легше соціалізуються, більш відкриті різноманітним культурам. Також білінгвізм несе економічні переваги для людини в майбутньому.

І хоча в контексті України ми не маємо таких проблем збереження корінних мов, порівняно з Європою, але на законодавчому рівні проблемі захисту корінних мов нацменшин, а також білінгвальному навчанню з використанням цих мов приділяється велика увага. Про це свідчить прийнятий нещодавно в Україні новий Законопроект № 10204, що доповнює закон про освіту, прийня-

тий у 2017 році. Цей Законопроект передбачає три моделі імплементації мовних норм закону про освіту для національних меншин.

Перша модель передбачає можливість викладання мовою меншин усіх предметів з 1 по 11 клас поряд з українською мовою. Ця модель буде функціонувати для нацменшин із вразливими мовами, тобто для тих, які не мають власної держави для розвитку мовної термінології, а також для тих, які не живуть у середовищі власної мови. Це, власне, стосується кримських татар, які не мають країни, що займалася б розвитком термінології їхньої мови, а також ця община проживає виключно в україномовному чи російськомовному середовищі.

Друга модель передбачена для національних меншин, мова яких належать до мов Європейського Союзу. Так, з 1 по 4 клас навчання буде проходити мовою нацменшини з вивченням української мови, а з 5 класу – від 20% навчання українською мовою зі щорічним збільшенням його обсягу до не менше ніж 40% у 9 класі. Для старшої школи передбачено не менше ніж 60% обсягу навчання українською.

Третя модель передбачена для національних меншин, материнська мова яких належить до однієї з української мовної сім'ї, а також які проживають переважно в середовищі власної мови. До таких мов належить російська. Діти, які вчитимуться за цією моделлю, будуть переходити на навчання предметів українською мовою (не менше ніж 80% часу) відразу після 5 класу.

Білінгвальний метод вивчення іноземної мови можна застосовувати в середній і вищій ланках освіти для більш ефективного засвоєння іноземних мов, що є актуальним для України, яка знаходиться в процесі інтеграції в Європейське суспільство, увійшла в Болонську систему й має на меті подальшу інтеграцію в прогресивний європейський і світовий соціум.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про вищу освіту: Закон України від 19 жовтня 2006 р. Київ: Парламентське вид-во, 2006. 64 с.
2. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII. *Законодавство України про освіту та науку*. Київ: Парламентське вид-во, 1999. 128 с.
3. Боднарчук Т. Моделі білінгвальної освіти у теорії та досвіді діяльності сучасної школи. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогічна»*. 2007. № 22. С. 212–219.
4. Верещагин Є.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Москва, 2005.
5. Верещагин Е.М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). Москва, 1969.
6. Хребтова В.В. Білінгвальне навчання в контексті сучасних інтеграційних концепцій освіти.

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація». 2017. Вип 2. С. 124–128.

7. Цимбалюк. О. Білінгвальне навчання в контексті сучасних інтеграційних концепцій освіти. URL: orfey.com.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id

=194:bilinvalne-navchannya-v-kontekstisuchasnih-integratsiynih-kontseptsiy-osviti&Itemid=550 (дата звернення: 25.04.2019).

8. Hugo Baetens Beardsmore. European Models of Bilingual Education: Practice, Theory and Development. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 14 (1). January 1992.

9. Byram M. Model of Intercultural Communicative Competence (ICC) Müller-Hartmann, Andreas. Schocker-von Ditfurth, 2007.

10. Chibaka E.F. Advantages of Bilingualism and Multilingualism: Multidimensional Research Findings. URL: [https://www.intechopen.com/books/multilingualism-and-bilingualism/advantages-of-](https://www.intechopen.com/books/multilingualism-and-bilingualism/advantages-of-bilingualism-and-multilingualism-multidimensional-research-findings)

[bilingualism-and-multilingualism-multidimensional-research-findings](https://www.intechopen.com/books/multilingualism-and-multilingualism-multidimensional-research-findings) (дата звернення: 02.06.2019).

11. Cook V. The consequences of bilingualism for cognitive processing. *Tutorials in Bilingualism: Psycholinguistic Perspectives*. Erlbaum, 1997. P. 279–300.

12. Alexandra Gottardo and Amy Grant. Defining Bilingualism. Canadian Language and literary research network. URL: https://www.researchgate.net/.../267152186_Defining_Bilingualism (дата звернення: 02.06.2019).

13. Lambert W.E. Culture and Language as Factors in Learning and Education. *Current Themes in Linguistics: Bilingualism, Experimental Linguistics and Language*. Bellingham, 1974. P. 91–122.

14. Lambert W.E.A Social Psychology of Bilingualism. *Sociolinguistics: the Essential Readings*. Oxford, 2003. P. 305–322.

15. Ronjat J. Le developpement du langage observé chez un enfant bilingue. Paris, 1913. 155 p.